

CẠNH TRANH THU HÚT NGUỒN NHÂN LỰC CHẤT LƯỢNG CAO HIỆN NAY

ThS. LÊ CHÍ PHƯƠNG

XU HƯỚNG TOÀN CẦU HOÁ KINH TẾ PHÁT TRIỂN NGÀY Càng SÂU RỘNG, TRONG ĐÓ CÁC HOẠT ĐỘNG LIÊN KẾT KINH TẾ GIỮA CÁC QUỐC GIA, CÁC KHU VỰC, CÁC KHỐI TẠO THÀNH CHUỖI GIÁ TRỊ GIA TĂNG TOÀN CẦU NGÀY Càng LỚN. TRONG QUÁ TRÌNH THAM GIA VÀO PHÂN CÔNG LAO ĐỘNG QUỐC TẾ, ĐỂ TẬN DỤNG ĐƯỢC LỢI THẾ VÀ GIẢM THIỂU KHÓ KHĂN, TRÁNH TỤT HẬU, CÁC QUỐC GIA CẦN PHẢI TẬP TRUNG VÀO NHỮNG KHẨU, NHỮNG CHUỖI CÓ GIÁ TRỊ GIA TĂNG CAO VÀ MANG TÍNH PHỔ BIẾN. ĐIỀU ĐÓ CHỈ CÓ THỂ CÓ ĐƯỢC KHI PHÁT TRIỂN NGUỒN NHÂN LỰC CHẤT LƯỢNG CAO, ĐỒNG THỜI PHẢI CÓ CHÍNH SÁCH PHÙ HỢP ĐỂ CẠNH TRANH TRONG TUYỂN CHỌN NGUỒN NHÂN LỰC CHẤT LƯỢNG CAO VỚI ĐẦY ĐỦ CÁC "LUẬT CHƠI" CHUNG CỦA THẾ GIỚI.

Toàn cầu hoá, hội nhập kinh tế quốc tế với việc hình thành nhiều tổ chức hợp tác song phương, đa phương.... Trong đó Tổ chức Thương mại thế giới (WTO) mà Việt Nam là thành viên chính thức từ đầu năm 2007 đã thúc đẩy quá trình di chuyển lao động quốc tế phát triển mạnh, trong đó có nhân lực trình độ, chất lượng cao từ các nước phát triển sang các nước đang phát triển để chiếm giữ những vị trí quan trọng then chốt về khoa học - công nghệ, quản lý, kinh doanh, dịch vụ. Đồng thời cũng làm gia tăng hiện tượng "chảy máu chất xám" từ các nước đang phát triển sang các nước phát triển. Trong quá trình giao lưu ấy, các nước đang phát triển cần phải đẩy mạnh phát triển nhân lực, phát triển thị trường sức lao động chất lượng cao và hạn chế "chảy máu chất xám" để có điều kiện tiếp cận khoa học và kinh nghiệm quản lý sản xuất hiện đại, tiếp cận chuyển giao công nghệ để nắm bắt tiến tới làm chủ quá trình sản xuất tổ chức quản lý và công nghệ, từng bước nâng cao năng lực cạnh tranh và cạnh tranh thắng lợi ngay tại thị trường trong nước.

Ngày nay với sự phát triển mạnh mẽ của cách mạng khoa học, công nghệ, một số nước phát triển đang từng bước phát triển kinh tế tri thức. Thế giới đang chuyển

từ nền văn minh công nghiệp sang nền văn minh tri thức, tạo ra nhiều việc làm kể cả trực tiếp và gián tiếp trong nhiều ngành công nghệ cao. Từ đó đặt ra nhu cầu về nguồn nhân lực chất lượng cao ngày càng lớn và kéo theo nhiều việc làm khác. Trong những ngành công nghệ cao, kiến thức trở nên lạc hậu nhanh chóng. Đồng thời, các ngành nghề cũng biến đổi liên tục, nhiều ngành cũ mất đi, nhiều ngành nghề mới xuất hiện, yêu cầu kỹ năng tổng hợp thay cho kỹ năng hẹp.... Từ đó đòi hỏi trình độ và kỹ năng của người lao động không ngừng nâng lên và thay đổi cho phù hợp bắt kịp với cái mới của văn minh tri thức đem lại. Muốn có được tốc độ phát triển nhanh, vượt bậc phải tạo ra năng suất lao động cao, trong đó vai trò của chất xám, trí tuệ chiếm tỷ trọng lớn trong cấu thành sản phẩm. Điều đó chỉ có được khi có nguồn nhân lực chất lượng cao, có chính sách thu hút cạnh tranh nguồn nhân lực chất lượng cao.

CHLB Đức - một trong hai nền kinh tế lớn nhất của Liên minh châu Âu, có nền giáo dục phát triển nhưng cũng đang đối mặt với nguy cơ thiếu hụt nhân lực trầm trọng và tình trạng "chảy máu chất xám" ngày một gia tăng. Theo số liệu điều tra của Viện Prognos của Thụy Sĩ và Cục Thống kê liên bang Đức, số người Đức

chuyển sang các quốc gia khác làm việc và sinh sống trong năm 2007 là 165.000, tăng gấp đôi so với năm 2001. Điểm đến được người Đức ưa chuộng nhất là Thụy Sĩ, Áo và Mỹ.

Kết quả điều tra cũng cho thấy, 84% người Đức chuyển tới sống ở nước ngoài là những người có học vị cao. Cơ hội hành nghề hấp dẫn, mức lương cao, đóng thuế thấp và triển vọng nắm giữ các vị trí lãnh đạo,... là những lý do chủ yếu dẫn đến quyết định di cư của những lao động này. Theo các cơ quan chức năng của Đức, tình trạng "chảy máu chất xám" tại nước này đã đến lúc báo động. Nhiều lĩnh vực ngành nghề bị thiếu hụt trầm trọng nhân lực có trình độ cao. Theo ước tính của Chính phủ, Đức sẽ thiếu 330.000 cử nhân đại học từ nay tới năm 2013. Phòng Công nghiệp và Thương mại Đức (DIHK) cũng cho biết, việc thị trường lao động Đức hiện nay thiếu khoảng 440.000 người lao động có trình độ tay nghề chuyên môn cao khiến nền kinh tế Đức thiệt hại 18 tỷ euro/năm.

Bản báo cáo chính trị và an ninh toàn cầu năm 2007 của Viện khoa học xã hội Trung Quốc cảnh báo rằng hiện tượng chảy máu chất xám ở đất nước này đang diễn ra nghiêm trọng nhất thế giới. Dù rằng tăng trưởng nhanh chóng và ngày càng coi

mở hơn với phần còn lại của thế giới, Trung Quốc đã trở thành quốc gia có số người ra nước ngoài lớn nhất thế giới vào năm 2007. Từ những năm 1980 đến khoảng 2007, 2/3 số lưu học sinh Trung Quốc học tập ở nước ngoài không quay về nước làm việc, 88% sinh viên du học tại Mỹ ở lại làm việc lâu dài ít nhất là 5 năm và cống hiến nhiều công trình nghiên cứu cho Mỹ, khiến Trung Quốc rơi vào cảnh thiếu nhân tài.

Từ năm 2007, đối mặt với hiện tượng chảy máu chất xám khi nhiều nhà máy trong nước phải cắt giảm quy mô sản xuất một số mặt hàng (như khuôn đúc các linh kiện, thiết bị), khiến hàng ngàn kỹ sư sang tìm việc ở các nước lân cận như Đài Loan, Hàn Quốc và Trung Quốc. Bên cạnh việc kỹ sư Nhật có thể nhận được mức lương cao hơn trong nước khi làm việc tại các quốc gia mới nổi đang thiếu nguồn nhân lực chất xám, việc Nhật Bản tăng tuổi lĩnh lương hưu lên 63 đến 65 trong khi tuổi nghỉ hưu của nam là 60 cũng góp phần đẩy các kỹ sư lớn tuổi sang Trung Quốc công tác. Điều này đồng nghĩa với việc Trung Quốc đang được tiếp cận với công nghệ và các kỹ năng của Nhật Bản mà từ đó, có thể ứng dụng để sản xuất hiệu quả các mặt hàng chất lượng cao xét về dài hạn. Một giới chức Nhật Bản cho rằng các nền kinh tế mới nổi đang tự do hưởng lợi từ những gì mà Nhật Bản đã gây dựng. Thống kê thương mại của Trung Quốc cho thấy rõ sự tiến bộ này. Tuy nhiên, việc ngăn chặn dòng kỹ sư Nhật sang Trung Quốc tìm việc được cho rằng gần như là không thể khi ước tính hơn 10% dân số Nhật Bản bắt đầu đến tuổi về hưu, trong đó có nhiều kỹ sư.

Do e ngại sẽ mất lợi thế trong ngành kỹ thuật so với các quốc gia mới nổi, chính phủ Nhật Bản đã đề ra chính sách thuyết phục các công ty trong nước đưa ra mức lương cao và nhiều cơ hội thăng tiến hơn nhằm ngăn chặn hiện tượng này. Bên cạnh đó, nhiều người lao động Nhật Bản cũng đề xuất chính phủ điều chỉnh tuổi hưu, một vấn đề được xem là cứng nhắc để họ tiếp tục làm việc.

Trong vòng 10 năm kể từ khi CNXH ở Nga tan rã, ước tính có khoảng từ 500.000 tới 800.000 chuyên gia người Nga sang các nước phương Tây lập nghiệp. Lý do chủ yếu là do lương thấp, điều kiện làm việc nghèo nàn và không có tương lai phát triển nghề nghiệp. Trong khi đó, nhiều nước phương Tây dành nhiều ưu ái cho các nhà khoa học vật lý, toán học và sinh học của

Nga. Tình trạng "chảy máu chất xám" khiến Nga thiệt hại hơn 30 tỉ USD/năm.

Liên bang Nga từng là một trong những cường quốc về khoa học - kỹ thuật với đội ngũ các nhà bác học, chuyên gia giỏi tầm cỡ thế giới, cũng đang đứng trước sự cạnh tranh, bị rút nguồn chất xám. Trong bối cảnh cuộc khủng hoảng kinh tế - tài chính toàn cầu, Nga có thể phải đối mặt với làn sóng "chảy máu chất xám" mới ra nước ngoài - Viện sỹ Viện hàn lâm khoa học Nga (RAN) A. Nê-ki-pe-lốp cảnh báo. Ông A. Nê-ki-pe-lốp nhấn mạnh, một số nước, như Mỹ và Đức đã thực thi các biện pháp chống khủng hoảng, trong đó có việc đầu tư những khoản tiền khổng lồ cho khoa học nhằm làm thay đổi về chất diện mạo nền kinh tế. Những nước này sẵn sàng bỏ tiền ra "mua" những sinh viên tốt nghiệp xuất sắc tại các trường đại học của Nga. Trong khi đó, theo Viện sỹ A. Nê-ki-pe-lốp, do nguồn tài chính bị cắt giảm, trong năm tới, RAN buộc phải cắt giảm chi tiêu cho các công trình nghiên cứu cơ bản và một số chương trình mục tiêu, cũng như tạm ngưng việc tái trang bị cho các viện nghiên cứu khoa học. Thủ tướng Nga Đ. Mết-vê-đép khi còn ở cương vị Tổng thống cũng đã thừa nhận, Nga có rất nhiều nhân tài, nhưng vẫn còn thiếu hệ thống khuyến khích và "giữ chân" các nhà khoa học trẻ tài năng. Ông Đ. Mết-vê-đép nêu dẫn chứng mới nhất là hai nhà vật lý được nhận giải thưởng Nô-ben năm 2010 đều là người Nga và gốc Nga, nhưng hiện đang làm việc tại Đại học Manchester (Anh). Vì thế, nhà nước cần khuyến khích và hỗ trợ xây dựng kết cấu hạ tầng hiện đại, phục vụ nghiên cứu khoa học. Nhà nước Nga hiện đã dành một khoản chi không nhỏ để thực hiện mục tiêu trên, nhưng kết quả đạt được còn quá khiêm tốn. Thu hút giới trẻ, trước hết đối với những chuyên gia có tài vào công tác nghiên cứu sau đại học, đồng thời, thu hút tài năng trẻ của đất nước sau khi đã tốt nghiệp đại học, nghiên cứu sinh hoặc thực tập sinh ở nước ngoài trở về quê hương làm việc đang trở thành mục tiêu của Chính phủ nước này.

Trong cuộc cạnh tranh thu hút nguồn nhân lực chất lượng cao, ưu thế lớn, có thể nói là ưu thế tuyệt đối nghiêng về các nước phát triển, bởi những nước này có hệ thống các trường đại học "top" đầu cùng với môi trường nghiên cứu và đội ngũ các nhà khoa học hàng đầu thế giới... Việc nhiều nước phát triển thực hiện chính sách nhập cư có chọn lọc khiến các nước đang phát triển

mất dần nhân tài. Trong "cuộc chiến" giữ và thu hút nguồn nhân lực chất lượng cao, nhiều nước đang phát triển đang tập trung nâng cao chất lượng đào tạo, giáo dục, tạo môi trường làm việc hấp dẫn và đưa ra các điều kiện ưu đãi...

Rõ ràng là, tình trạng "chảy máu chất xám" đang tạo thêm một sức ép đối với các nước nghèo trên con đường phát triển. Tuy nhiên, cũng chính từ sức ép này, mỗi nước sẽ phải nỗ lực để đưa ra những giải pháp sáng tạo trong việc đào tạo, xây dựng nguồn nhân lực chất lượng cao của mình, tránh nguy cơ tụt hậu xa hơn khi thế giới tiến về phía trước.

Việt Nam hiện có khoảng 45 triệu người trong độ tuổi lao động. Sự tăng trưởng mạnh mẽ của nền kinh tế và đi cùng với nó là sự gia tăng số lượng các DN mới - khoảng 30.000 DN mỗi năm - đã làm giảm đáng kể số người thất nghiệp. Theo thống kê chính thức, số lượng người thất nghiệp, tính chung cho toàn quốc vào khoảng 5,3% - số liệu thực tế có thể cao hơn chút ít. Khoảng 10% số người lao động đang công tác trong các cơ quan, đoàn thể nhà nước, 88% trong các DN ngoài quốc doanh và 2% trong các DN có vốn đầu tư nước ngoài. Lĩnh vực nông nghiệp vẫn đang thu hút nhiều lao động nhất (57%), tiếp đến là dịch vụ (25%), công nghiệp (17%).

Một điều dễ nhận thấy là lực lượng lao động nước ta đông đảo nhưng tỷ lệ lao động qua đào tạo còn thấp (khoảng 23% năm 2003). Một bộ phận lớn thanh niên trong độ tuổi 18 - 23 (khoảng 70%) bước vào thị trường lao động, nhưng chưa qua đào tạo nghề. Lao động phổ thông dư thừa lớn, song thiếu lao động kỹ thuật lành nghề, thiếu chuyên gia, doanh nhân, nhà quản lý, cán bộ khoa học và công nghệ có trình độ cao.

Năm Hồng Đức thứ 15 (1484), khi cùng các quan Bộ Lễ khác viết các bài văn bia để khắc vào các bia tiến sĩ đầu tiên của Việt Nam đặt tại Văn Miếu - Quốc Tử Giám, Thân Nhân Trung được giao soạn bài văn bia cho bia tiến sĩ đầu tiên khoa Nhâm Tuất (1442), ông đã khẳng định mục đích của bài văn bia và tầm quan trọng của giáo dục nhân tài đối với sự phát triển của đất nước: "Hiến tài là nguyên khí của quốc gia"

Ở nước ta hiện nay và dự báo đến 2020 trên phạm vi cả nước sẽ xây dựng và phát triển nhanh các khu công nghệ cao, nhiều khu vực công nghiệp, khu kinh tế cùng với đẩy mạnh tốc độ phát triển các ngành công

Trong cuộc cạnh tranh thu hút nguồn nhân lực chất lượng cao, ưu thế lớn, có thể nói là ưu thế tuyệt đối nghiêng về các nước phát triển

ngành cơ bản (công nghiệp điện, cơ khí chế tạo, công nghệ tự động hoá, vật liệu mới, hoá chất, dầu khí, luyện kim, công nghệ sinh học, công nghệ thông tin...). Và các ngành dịch vụ cơ bản với chất lượng cao để cạnh tranh thắng lợi với các công ty nước ngoài (vận tải, thông tin liên lạc, tài chính, ngân hàng, tín dụng, du lịch, thương mại, giáo dục - đào tạo, y tế, khoa học - công nghệ). Đồng thời sẽ tiếp thu và ứng dụng quy trình công nghệ, máy móc, thiết bị hiện đại với hàm lượng khoa học - công nghệ cao, nhiều lĩnh vực ở mức trung bình, tiên tiến và hiện đại của thế giới.

Trước yêu cầu bức thiết đó đòi hỏi nhanh chóng phải có được đội ngũ nhân lực chất lượng cao, có tri thức và kỹ năng cao....Nghị quyết Đại hội X đã chỉ rõ: "Phát triển thị trường sức lao động trong mọi khu vực kinh tế, tạo sự gắn kết cung - cầu lao động...Đa dạng hoá các hình thức giao dịch việc làm, phát triển hệ thống thông tin về thị trường sức lao động trong nước và thế giới. Có chính sách nhập khẩu lao động có chất lượng cao trong lĩnh vực công nghệ và quản lý ở những ngành, nghề cần ưu tiên phát triển". Để đạt được điều đó, nước ta cần đổi mới toàn diện, sâu sắc đường lối, chính sách, phát triển nhân lực mà trong đó phát triển và thu hút nguồn nhân lực chất lượng cao là vấn đề cấp thiết đặt ra.

Thể chế hóa quan điểm, đường lối và thể hiện quyết tâm chính trị cao sớm có một chính sách thu hút và đào tạo nhân tài, "hiển tài" cho quốc gia, ngày 22/7/2011, Thủ tướng Chính phủ đã ra Quyết định số

1216/QĐ-TTg phê duyệt Quy hoạch phát triển nhân lực Việt Nam giai đoạn 2011-2020. Quyết định nêu rõ: Phát triển nhân lực nhằm thực hiện thành công các mục tiêu của Chiến lược phát triển kinh tế - xã hội 2011-2020.

Trong bối cảnh thế giới ngày nay có nhiều biến đổi nhanh chóng, khó lường với những thời cơ và thách thức đan xen, để chớp lấy thời cơ, vượt lên thách thức đưa sự nghiệp đổi mới và hội nhập quốc tế đạt được kết quả như mong muốn, việc hoạch định và thực thi chính sách thu hút và đào tạo nhân tài căn cơ, chuyên nghiệp cần thiết giải quyết tốt một số vấn đề sau:

Thứ nhất, đổi mới công tác tuyên truyền, giáo dục nâng cao nhận thức cho cán bộ, đảng viên và nhân dân về sự cần thiết phải có Chiến lược nhân tài, chính sách thu hút và đào tạo nhân tài Việt Nam căn cơ, chuyên nghiệp.

Công tác tuyên truyền, giáo dục phải làm cho mọi người thấy rõ vị trí, ý nghĩa của việc xây dựng Chiến lược nhân tài, Chính sách thu hút và đào tạo nhân tài Việt Nam thể hiện quan điểm phát triển con người, phát triển kinh tế - xã hội vì con người và do con người, một trong những nội dung cơ bản của phát triển bền vững, góp phần biến "thách thức" về dân số thành "lợi thế" về nhân lực. Đây là nhiệm vụ của toàn xã hội, của các cấp ngành từ Trung ương đến địa phương nhằm cổ vũ, động viên toàn xã hội và các doanh nghiệp tích cực tham gia vào công tác đào tạo và sử dụng hiệu quả nhân tài cho phát triển nhanh, bền vững.

Thứ hai, đổi mới tổ chức và phương thức quản lý nhà nước về công tác thu hút, đào tạo và phát triển nhân tài.

Tập trung hoàn thiện cơ cấu tổ chức nhà nước về thu hút, đào tạo và phát triển nhân tài; đổi mới phương thức quản lý, nâng cao năng lực, hiệu lực và hiệu quả hoạt động của bộ máy quản lý nhà nước về thu hút, đào tạo và phát triển nhân tài thời kỳ phát triển mới của đất nước.

Hình thành một tổ chức chịu trách nhiệm thu thập, xây dựng hệ thống thông tin về cung - cầu nhân lực, nhân tài trên địa bàn cả nước. Đảm bảo cân đối cung - cầu nhân lực, nhân tài cho phát triển kinh tế - xã hội, cho mỗi vùng miền và cho toàn quốc. Đổi mới và tăng cường sự phối hợp giữa các cấp, các ngành, các chủ thể tham gia công tác thu hút, đào tạo và phát triển nhân tài. Đổi mới cơ chế, công cụ để thực hiện chính sách thu hút, đào tạo và phát triển nhân tài, trong đó, bao gồm các nội dung về môi trường làm việc, cơ chế lợi ích và tôn vinh giá trị...

Thứ ba, đổi mới công tác giáo dục và đào tạo nhân tài theo hướng hiện đại, thiết thực; phù hợp với điều kiện Việt Nam đáp ứng nhu cầu của công cuộc đổi mới, hội nhập quốc tế và phát triển đất nước. Đổi mới phương thức giáo dục, đào tạo theo hướng xã hội hóa giáo dục đào tạo và giáo dục đào tạo phục vụ nhu cầu xã hội. Cải cách chế độ tiền lương cho đội ngũ giáo viên, giảng viên và ưu đãi cho người học; xây dựng hệ thống quốc gia để đánh giá chất lượng giáo dục, đào tạo hợp với chuẩn khu vực và quốc tế. Tập trung các nguồn lực, trước hết là nguồn lực tài chính cho việc thu hút, đào tạo nhân tài, đặc biệt là huy động vốn cho các trung tâm đào tạo nhân tài.

Thứ tư, đẩy mạnh hợp tác quốc tế trong công tác đào tạo, phát triển nhân tài. Tiếp tục thực hiện chính sách hỗ trợ từ ngân sách nhà nước và huy động các nguồn vốn xã hội hóa, kêu gọi vốn đầu tư nước ngoài nhằm xây dựng một số trường đạt chuẩn quốc tế, tiến tới xây dựng một, hai "thung lũng" đào tạo nhân tài; mời gọi, thu hút một số trường đại học, dạy nghề có đẳng cấp quốc tế vào Việt Nam hoạt động tại các "thung lũng" đào tạo nhân tài; đẩy mạnh hợp tác với các nước có trình độ đào tạo hiện đại, tiên tiến để từng bước tiếp thu, chuyển giao công nghệ đào tạo, đáp ứng nhu cầu đào tạo nhân tài đáp ứng yêu cầu của công cuộc đổi mới, hội nhập quốc tế và phát triển đất nước ■